

KÜÇÜK ADA EKONOMİLERİNDE BÜYÜME VE MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

Celal KÜÇÜKER

(Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü, 06532, ANKARA)

Özet:

Bu çalışmada, gelişmekte olan küçük açık ekonomiler kategorisi içinde yer alan küçük ada ekonomilerinin temel yapısal özellikleri olan pazarın küçüklüğü, doğal kaynak donanımının yetersizliği, uzaklık ve taşıma maliyetlerinin yüksekliği çerçevesinde, büyüme potansiyeli ile ekonomik istikrarın sağlanabilmesinin olanakları incelenmiştir. Ayrıca para ve maliye politikalarının özgül mekanizmaları yeniden tanımlanmıştır. İstikrar içinde başarılı bir büyüme performansının koşulları ve politika uzantıları, karşılaştırmalı üstünlüklere dayalı bir endüstriyel çeşitlenme ve esnek üretim stratejisi doğrultusunda gösterilmiştir.

Abstract:

Growth And Macroeconomic Policies In Small Island Economies

In this study growth potential and macroeconomic stability conditions of small island economies are investigated in terms of market size, natural resources endowment, distance and transport costs. Specific mechanisms of monetary and fiscal policy implementations under the small open economy classification framework are redefined. The conditions of macroeconomic stability and sustainable growth performance and the policy implications are evaluated with respect to industrial diversification and flexible production that are based on comparative advantages.

I. GİRİŞ

Ekonomik kalkınma literatüründe küçük ülkelerin ekonomik karakteristikleri veya performansları üzerine son dönemlerde giderek artan bir ilgi görülmektedir. Başlangıçta bu ilginin odaklandığı noktalar daha çok yaşayabilirlik ve kırılganlık kavramları ile belirtilen özellikler olmasına karşılık, son yıllarda tartışmaların merkezi bu ülkelerin ekonomik performansları üzerine kaymıştır. Bunda en önemli etken, ölçek büyüklüğü ve ekonomik gelişme arasında teorik olarak öngörülen negatif ilişkinin aksine özellikle Malta, Kıbrıs, Barbados, Singapur ve Mauritius gibi bazı küçük ülkelerin göstermiş oldukları paradoksal büyüme performanslarıdır.

Mini devlet, mikro devlet, küçük devlet veya bunların içinde bir alt-kategori olan küçük ada ekonomileri ile küçük açık ekonomiler kavramları çoğu kez birbirlerinin yerine geçen kavramlar olarak kullanılmasına karşın aslında, çeşitli tanımlama ve ölçüm sorunlarını içermektedir.¹ Genel olarak bir mini devlet, nüfus veya coğrafi alan kriterlerine ek olarak ekonomik kriterler açısından, üretimin ülke içinde satılan kısmının dış dünyaya yönelik kısmına oranla ne ölçüde yoğunlaştığına göre tanımlanabilir (Selwyn 1980, Dommen 1980, Jalan 1982). Mini devlet, kendi ekonomik hedefleri (çıktı, enflasyon oranı, ödemeler bilançosu gibi) üzerindeki kontrolünün derecesi ile belirlenmektedir. Ekonomik kritere göre bir mini devletin kendi ekonomik hedefleri üzerindeki kontrolü büyük ölçüde onun nüfusu ve coğrafi alanı ile orantılı olduğu düşünülürse, dış ticarete açık olan bir mini devletin kendi ekonomik hedefleri üzerindeki kontrolü oldukça azdır. Bu anlamda mini devletlerin ekonomik karakteristikleri arasında üretilen ürünlerin büyük ölçüde ihraç edilmesi, ve tüketilen ürünlerin de büyük ölçüde ithal edilmesi sayılmaktadır (Khatkhate, Brock 1980). Diğer taraftan hem üretilen hem de tüketilen ürünlerin genel olarak hizmet sektörü tarafından özellikle, turizm, off-shore bankacılık ve sigortacılık ile diğer vergi cenneti uygulamaları biçiminde sunulduğu belirtilebilir (Hampton 1994). Bu bağlamda ihracata dayalı tipik bir mini devlet içinde toplam talebin ihracat ögesi üzerindeki kontrol gücü çok azdır. İhracat pazarlarında fiyat-alıcı bir konumda olması nedeniyle mini devletlerdeki ihracat hacmi ve dolayısıyla toplam çıktı son analizde üretim kapasitesi tarafından belirlenmektedir.

Küçük ülkelerin bir dizi özgün nitelikleri arasında ön plana çıkanlar arasında, görece gelişmiş bir dış ticaret sektörü, ihracatın bileşimini gösteren

¹ Nüfusu 3.000.000 ve altında olan ülkeler bu kategori içinde sınıflandırılırken dünya üzerinde yüzün üzerinde bu türden devlet bulunmaktadır (Caldwell, Harrison Quiggin 1980).

ürün aralığının darlığı ve kamu sektörünün büyüklüğü sayılabilir. Bu niteliklerin temelde yurt içi pazarın küçüklüğü, kaynak donanımının yetersizliği ve kamu yönetimindeki bölünmezliklerden kaynaklandığı bilinmektedir (Faruggia 1993). Bazı temel makro ekonomik büyüklükler, küçük ve büyük ülkeler açısından karşılaştırıldığında şu olgular saptanmaktadır (Looney 1989):

- 1) GSYİH içindeki kamu tüketim harcamalarının payı küçük ülkelerde daha büyüktür ve bu eğilim sürmektedir.
- 2) Küçük ülkelerin açıklık oranı daha büyüktür.
- 3) Kaynak dengesine bakıldığında mal ve faktör dışı hizmet ihracatı ile mal ve faktör dışı hizmet ithalatı arasındaki fark, küçük ülkeler açısından giderek büyümektedir.
- 4) Dış borçların GSYİH içindeki payı küçük ülkelerde daha yüksektir.
- 5) Küçük ülkelerde toplam kamu harcamaları ve gelirlerinin GSYİH içindeki payları daha yüksektir.

Küçük ekonomilere ilişkin olarak ileri sürülen temel argümanlardan en önemlisi ölçek ekonomileri üzerine kurulmuştur. Bu hipoteze göre, ölçek ekonomileri kısıtı tarafından belirlenen yüksek birim maliyetleri ile ülke küçüklüğü arasındaki ilişkinin varlığı, bu ülkeleri gelişme sürecinde dezavantajlı bir konumda tutmaktadır. Benzer bir biçimde, mini devletlerdeki enflasyon olgusu da büyük ölçüde ithalat kanalıyla gerçekleştiği için bu konuda politika otoritesinin kontrol gücü fazla değildir. Genel fiyat düzeyindeki artış oranı olan enflasyon, paranın değerini arttıran bir döviz kuru aracılığıyla ancak geçici olarak ve üstelik ticarete konu olan ve olmayan mallar arasında eşit olmayan bir biçimde azaltılabilir. Enflasyon konusunda varolan reel kontrol ise, yerli üretimi yapılan sınırlı sayıdaki mal ve hizmet üzerinedir. İhracat kazançları ile ithalat fiyatları para politikasının etki alanının dışında olmasına karşın, ithalatın değeri ile ödemeler bilançosundaki sermaye girişleri az da olsa para politikasının etki alanı içindedirler. Mini devletler ithal fiyatları konusunda fiyat alıcı konumunda bulunmalarına rağmen ithalatın hacmini etkileyerek ithalat değeri üzerinde etkili olabilirler. Benzer bir biçimde, faiz oranları yerine yasal mali teşvikler yoluyla yabancı sermaye girişleri olumlu ve istenen yönde etkilenebilmektedir.

Bu çalışmada küçük açık ekonomilerin içinde özel bir statüsü olan küçük ada ekonomilerindeki büyüme ve makroekonomik politikalar arasındaki ilişkiler incelenecektir.

II. EKONOMİK AÇIDAN YAŞAYABİLİRLİK

Küçük ülkelerin özellikle kolonyalizm-sonrası edindikleri bağımsızlık statüsünde ekonomik açıdan yaşayabilirliği veya sürdürülebilir büyümenin olabilirliği üzerine önemli bir tartışma gerçekleştirilmiştir. Bu konuda ileri sürülen temel argüman yurt içi pazarın küçüklüğü ile doğal kaynak donanımının yetersizliği üzerine kurulmuştur (Streeten 1993). Yurt içi pazarın küçüklüğü veya yurt içi talep düzeyinin çıktığı üretiminde minimum etkin ölçeğin altında bulunması sonucunda, mikro devletler genel olarak büyük ölçekli endüstrilerin yerleşimi açısından dezavantajlı bölgelerdir. Başka bir deyimle pazarın küçüklüğü nedeniyle ölçek ekonomilerinden yararlanılması engellenmekte ve sermaye birikimi gerçekleşmemektedir. Ölçek ekonomisi argümanı aynı zamanda teknik ilerleme, araştırma-geliştirme ve teknolojiye ulaşma açısından da geçerlidir. Çünkü ekonominin küçük ölçekte olması teknik ilerlemenin gereksinim duyduğu rekabetçi veya tekelci piyasa yapıları, yığılma ekonomileri ve toplanma eğilimi, sektörler-arası ileri ve geri doğru bağlantılar, yaparak öğrenme ve bilginin yayılması/taşması gibi bir dizi faktörden oluşan kompleks ekonomik ortamı sağlamamaktadır (Walsh 1992).

Diğer taraftan yurt içi pazarın küçüklüğü, ekonomik yapının yeterince çeşitlenmesini önlemektedir. Başka bir deyimle “işbölümü pazarın genişliği tarafından belirlenir” biçimindeki klasik önerme doğrultusunda, ekonominin çok yönlü gelişimi sınırlanmaktadır. Bunun sonucunda da tek-yönlü olarak gelişen ekonominin dış ticaret risklerine karşı duyarlılığı artmaktadır.

Ölçek ekonomileri ile endüstriyel çeşitlenmenin olmayışı sonucunda, pazarın küçüklüğü ekonomik çarpanın sayısal değerini azaltmaktadır. Kamu harcamaları arttırıldığında, üretimin sektörel çeşitliliği gelişmediği için, yurtiçi çıktı artışı oransal olarak küçük olurken, büyük ölçüde ithalat artışı gerçekleşmektedir. Bu anlamda maliye politikalarının etkinliği azalmaktadır.

Diğer taraftan birçok mikro devletin ikinci karakteristik özelliğini oluşturan doğal kaynak donanımının yetersizliği ve/veya bileşiminin (çeşitliliğinin) zengin olmayışı bir dizi etki yaratmaktadır. Ekonomik yaşayabilirliği etkileyen bu özellik sonucunda ithal girdi oranı yükselmekte ve sürdürülebilir büyüme için ihracatın rekabetçiliğine olan bağımlılık artmaktadır. Sonuçta ise imalat sanayi ihracatının ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkisi oldukça sınırlı olmaktadır.

Küçük ada ekonomileri özel durumunda coğrafi uzaklık nedeniyle ortaya çıkan yüksek ulaştırma-taşınma maliyetleri ekonomik yaşayabilirliği etkileyen ek

bir faktördür (Armstrong H, G. Johnes ve J. Johnes 1993). Çünkü uzaklık faktörü nedeniyle hem taşımacılık maliyetleri artmakta, hem de stok maliyetleri yükselmektedir. Genel fiyat düzeyinin yüksek olmasının altındaki en önemli nedenlerden birisi budur. Diğeri ise yurtiçi pazarın küçüklüğü ve katılımcı sayısının azlığı nedeniyle üretim ve dağıtım aşamalarındaki rekabetçi-ortamın oluşumunun engellenmesidir.

Birincil ürün ihracatı ile imalat sanayi ürün ithalatına olan aşırı bağımlılık sonucunda ortaya çıkan olumsuz dış ticaret hadleri, genel olarak kalkınmayı engelleyen bir faktör olmasına karşılık, bu etki özellikle küçük ada ekonomilerinde daha belirgindir (Briguglio 1993). Bu bağlamda turizm gelirleri en önemli döviz kaynağı konumundadır. Doğal kaynak donanımında deniz ve kumsalın görece bolluğu, bu kaynakları yoğun olarak kullanan hizmetlere karşılaştırmalı üstünlükler sağladığı için, bu alanda uzmanlaşmanın tipik bir örneği olan turizm sektörü oldukça gelişmiştir (Dieke 1993).

Ekonomik yapının sektörel olarak çeşitlenmesi ve dar bir alanda sıkışması ile buna paralel olarak geleneksel sektörlerin varlığı sonucunda ikili veya düal yapının ortaya çıkışı, işgücünün sektörlerarası dengeli dağılımını engellemekte ve kentlere göç yerine yurt dışına göçü teşvik etmektedir. Özellikle ada ekonomilerinde gözlemlenen bu stilize olgunun temel nedeni, gelişme süreci başladığında modern sektörlerin sayısının ve ölçeklerinin küçük olması nedeniyle işgücü göçünü özümseyememesidir. Dolayısıyla varolan işgücü piyasalarının sonuçları nedeniyle ada-dışı ülkelere (komşu ülkeler veya kolonyalizm dönemindeki bağımlılık ilişkisi içinde bulunan metropol ülkeye) göç olgusu gözlenmektedir (Cook ve Kirkpatrick 1998, Bertram 1986, Bertram 1993, Sofer 1993, Cole 1993).

Özet olarak uzaklık faktörüne bağlı olarak ortaya çıkan taşıma ve stoklama maliyetlerinin yüksek olması, ölçek ekonomilerinin bulunmayışı ve eksik rekabetçi piyasa yapıları küçük ada ekonomilerindeki fiyat farklılaşmalarının temel nedenleridir.

III. DIŞ ETKENLERE KARŞI KIRILGANLIK

Mikro devletlerin bir diğer önemli yapısal özelliği ise bu ekonomilerin dışsal şoklara karşı kırılğan oluşu veya kendi kontrolleri dışındaki güçlere karşı korunmasız oluşudur. Bu ekonomilerin dışsal etkilere karşı korunmasız olmasının nedeni, endüstriyel çeşitlenmenin yetersizliği nedeniyle birincil mal ihracatı ve turizm gelirlerindeki istikrarsız gelişimdir. Bu olguyu güçlendiren iki özellik daha vardır. Birincisi açık ekonomi bağlamında piyasa yapısının

“fiyat-alıcı” bir özelliğe sahip olması, ikincisi ise iktisat politikalarının etkinliğinin ve kontrol etme potansiyelinin sınırlı olmasıdır. Bu nedenlerden dolayı dışsal şokların etkisi mikro devletlerde görece daha fazla zarar verici boyutlardadır. Bu konuda küçük ada ekonomilerinin dış etkilerden zarar görmesine yolaçan çevresel, topoğrafik ve ekonomik faktörleri içeren niceliksel “kırılganlık indeksleri” geliştirilmiştir (Briguglio, 1998). İndeks metodolojisi aynı zamanda çok farklı özelliklere sahip olan mikro devletlerin doğrudan karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır.

Pazarın küçüklüğü ile çıktı için gerekli minimum etkin ölçek arasındaki karşılıklı etkileşim ve işgücü arzındaki kısıtlar potansiyel olarak yerli üretimin dar yapısını belirlemektedir. Bu bağlamda ithal ikamesi doğrultusunda bir sanayileşme modelinin sınırlı bir potansiyele sahip olacağı ortaya çıkar. Az sayıdaki sektörlere olan aşırı bağımlılık olgusu, dışsal şokların etkisinin yıkıcı olma riskini arttırmaktadır

IV. BÜYÜME

Bilindiği gibi bu literatürde küçük ekonomilerin gelişme potansiyeline ilişkin olarak ileri sürülen temel argümanlardan en önemlisi ölçek ekonomileri üzerine kurulmuştur. Bu hipoteze göre, ölçek ekonomileri kısıtı tarafından belirlenen yüksek birim maliyetleri ile ülke küçüklüğü arasındaki ilişkinin varlığı, bu ülkelerdeki gelişme sürecinde dezavantajlı bir konumda tutmaktadır (Briguglio ve Kaminarides 1993).

Faktör birikimi, yapısal değişme ve teknolojik ilerlemenin büyüme üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bu literatürde kırılganlık ile büyüklüğün etkileri incelenmiştir. Kısa dönemde dışsal şoklara karşı korunmasız (kırılgan) halde bulunmanın yapısal değişmeyi etkileyeceği, uzun dönemde ülke ölçeğinin durağan-durum faktör birikimi ile teknolojik ilerlemeyi etkileyeceği öne sürülür. Orta dönemde ise (dengesizlik aşamasında) büyüme sürecinin kaynakları yapısal değişim ile teknolojik bilgi taşımalarıdır. Küçük açık ekonomilerde büyüme sürecini belirleyen özgül faktörler arasında;

- 1) yatırımların GSYİH içindeki payı
- 2) kamu sektörüne gelen dış sermaye akımları
- 3) kamu sektörünün ekonomi içindeki göreceli büyüklüğü
- 4) oto-regressif bir süreç anlamında momentum faktörü olarak önceki dönemlerdeki büyüme oranı
- 5) özel sermaye akımları (girişleri)
- 6) kaynak dengesi

- 7) askeri harcamalar türü doğrudan verimli olmayan kamu harcamaları
- 8) bütçe açıkları

sayılmaktadır. Bunlar içerisinde ise özellikle yatırımların GSYİH içindeki payı, kamu sektörünün ekonomi içindeki görece konumu ile kamu sektörünün dış borçları ön plana çıkmaktadır. Kamu sektörünün sermaye birikimi sürecindeki rolü üzerine ve özellikle "kalabalıklaştırma etkisi" yönündeki analizler esas olarak gelişmiş ülkeler bazında yürütülmüştür. Gelişmekte olan ülkeler için bu konuda formel modeller yeterince olgunlaşmamış olmasına rağmen, küçük ekonomilerde devletin sermaye birikim sürecinde daha aktif rol üstlenmesini zorlayan ve kolaylaştıran yapısal özellikler vardır. Kalabalıklaştırma etkisi hem finansal hem de reel anlamıyla yani devletin mali ve reel kaynakları kullanmasından dolayı ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle eğer altyapı yatırımları dışındaki kamu yatırım harcamaları azaltılırsa, özel yatırım harcamaları artacaktır. Genel bir ilke olarak alt yapının geliştirilmesine yönelik olmayan kamu yatırımları azaltılmalıdır (Easterly ve Rebelo 1993). Çünkü bu tür kamu yatırımları reel kalabalıklaştırma etkisine yol açan unsurlardır. Küçük ada ekonomilerinde yatırımların GSYİH içindeki payı; yurt içi tasarruf oranına, kamu açıklarının kalabalıklaştırma etkisine, ihracatın GSYİH içindeki payına (ihracatçıların yatırım eğiliminin yüksek olması varsayımından dolayı), net dış sermaye akımlarına ve özel yatırımların GSYİH içindeki payına bağlı olduğu söylenebilir. Dış borçlanma faktörü açısından ülke büyüklüğü önemli bir farklılıktır. Genel olarak borçlanma ve borç servisi açısından ülke ölçeği büyüdükçe dış borçlanma talebi artmaktadır (Kaminarides ve Nissan 1993). Küçük ülkelerde borçlanma daha çok ithalat gereksiniminin finansmanında kullanılmaktadır.

Ülke ölçeği ile büyüme arasındaki ilişkiyi test etmek için, büyümeyi engelleyen bir çok değişken kullanılmıştır. Bunlar arasında sermayenin yüzeyselleşmesi, yapısal/ sektörel değişim ile verimliliğin arttırılmayışı, ileri ülkelerden teknoloji ithalatının yapılamayışı ve sınırlı teknolojik yayılma faktörleri analizde yer almıştır. Küçük ülkelerin karakteristiklerini yansıtan bu değişkenlerin teorik olarak büyümeyi yavaşlatacağı öngörülmektedir. Küçük ada ekonomilerinin yaşayabilirliği veya sürdürülebilir bir büyüme performansı konusunda başlangıçta varolan bu teorik öngörüler gerçekleşmemiştir. Bu çerçevede geliştirilen hipotezlerde sermayenin yüzeyselleşmesine bağlı faktör birikimi, kaynakların yeniden dağılımı sonucunda ortaya çıkan yapısal değişim ve teknolojik gelişmenin yakalanmasına bağlı teknolojik taşınmaların büyüme etkileri test edilmiştir. Küçük ekonomilerin karakteristik özellikleri olarak ölçek büyüklüğüne karşılık gelen ve büyümeyi sınırlandıran faktörler arasında

bulunan sermayenin yetersizliği, yapısal değişimler ve verimlilik artışının sağlanamayışı, daha ileri ülkelerden teknoloji ithalinin zorluğu ve içsel teknolojik bilgi yayılmalarının sınırlılığı ile büyüme performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağlantı bulunamamıştır. Mini devletlerin büyüme performansı üzerine gerçekleştirilen ilk araştırmalarda varolan teorik analizin olumsuz öngörülerine rağmen ülke büyüklüğü ile büyüme arasında sistematik bir ilişki saptanmamıştır. Başka bir deyimle ülke ölçeğinin büyüme süreci üzerindeki etkisi önemli bulunmamıştır. Ekonomik ölçeğin küçüklüğü, yavaş büyüme ve kalkınma için ne gerekli ne de yeterli koşul olarak gözükmektedir.²

Oysa birçok küçük ekonominin (büyük ölçekli ekonomilere göre) daha hızlı büyüme performansları gözlemlenmiştir. Özellikle bazı küçük ekonomilerde ortaya çıkan yüksek başarılı ekonomik performans olgusu artan ilginin ikinci bir nedenini oluşturmaktadır. Üstelik küçük ülkelerin kişi başı GSMH düzeyleri ve İnsani Gelişim İndeksleri genel olarak küçük değildir. Bu olgudan hareket ederek küçük ölçeğin teorinin öngörüsünün aksine hiç de dezavantajlı bir durum ya da olumsuz başlangıç koşulu yaratmadığı ileri sürülebilir.

Diğer taraftan ülke küçüklüğünün ölçek ekonomisi kısıtları içinde olumsuz başlangıç koşulları anlamında dezavantajlı bir durum yaratmasına karşın başarılı büyüme performansı gösteren mini devletlerin bundan dolayı değil, tersine buna rağmen başarılı oldukları ileri sürülmektedir (Briguglio 1998). Sabit ikame esnekliği (CES) tipi üretim fonksiyonu yaklaşımı ve tam rekabetçi faktör (işgücü) piyasaları varsayımı altında işgücünün marjinal verimliliğinin reel ücrete özdeşliğinin kullanılması sonucunda, 43 tane ülkeye ait imalat sanayi katma değeri, istihdam ve ücretlerin kullanıldığı çalışmada daha çok sermaye ve işgücü kullanan büyük ülkelerde artan getirilerin varlığı reddedilememiştir. Ölçeğe göre artan getiriler için 1.29 değeri bulunmuştur. Buna göre faktör girdilerindeki artış oranından daha büyük bir çıktı artış oranı sağlanmaktadır. Bu bulgu teorik öngörülerle uyumlu olan bir sonuçtur. Küçük ülkeler ölçek ekonomilerinden yararlanamadığı için yüksek birim maliyetlerle karşılaşmaktadır ve uluslararası rekabetçilik açısından dezavantajlı bir konumdadırlar. Bu nedenle ülke ölçeği büyüdükçe birim maliyetler düşmektedir. Bu durumdan çıkış yolu olarak, küçük ülkelerin imalat sanayi

² Milner ve Westaway çalışmalarında ekonometrik açıdan ülke ölçeği ile büyüme arasında anlamlı ve önemli bir ilişki saptanmamıştır (Milner ve Westaway (1993). Buna göre ülke büyüklüğü ile büyüme oranı arasında sistematik bir ilişki bulunmamıştır. Hatta mini devletler içinde bir alt kategori olan küçük ada ekonomileri ile büyüme arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Çünkü küçük ada ülkeleri açık ekonomi statüsündedirler.

üzerinde yoğunlaşmak yerine ölçeğe göre artan getiriye sahip olmayan sektörlerde uzmanlaşmaları daha rasyonel bir stratejidir. Hizmet sektörü bu açıdan bir açılım noktasıdır. Ampirik bulguların teorik hipotezlerle uyumlu olması fakat aynı zamanda bazı küçük ülkelerin hızlı büyüme performansı göstermesi, ekonomik başarının küçüklük olgusuna rağmen gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu paradoksal sonucun açıklanmasında küçük fakat başarılı firmaların gelişim öykülerinde olduğu gibi, esneklik ve mikro pazarlama argümanları ön plana çıkmaktadır.

Daha sonraki araştırmalarda büyüme hızı ile başlangıç kişi başı gelir düzeyi arasında negatif ilişkinin varlığını öne süren neoklasik koşulsal yakınsama modeli kullanılmıştır. Mikro devletlerin durağan-durum denge gelir düzeyi büyüklere oranla daha düşüktür. Bu hipoteze göre bağımlı değişken olan kişi başı reel GSMH büyüme oranı, başlangıç kişi başı reel GSMH düzeyi ile diğer yapısal değişkenler (tarımın GSMH içindeki payı, sanayi sektörünün GSMH içindeki payı) tarafından belirlenir. Ülke ölçeğini gösteren nüfus analize katıldığında, küçük ülkelerin büyüme performansının genel ortalamanın altında gerçekleşeceği öngörüsü ile örtüşen bir neoklasik hipotez test edilir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalardan birisinde koşulsal β -yakınsaması için % 1.67 değeri bulunmuştur (Armstrong, Kervenoaeel, Li ve Read 1998). Bu değere göre teorik durağan-durum düzeyi ile mevcut gerçek durum arasındaki farkın kapanması için gerekli olan sürenin yarısını gösteren "yarı-ömür" 40 yıldır. Burada elde edilen sonuçlar bir önceki bulguları destekler yöndedir: Ülke büyüklüğü ile büyüme performansı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yurt içi üretim yapısının dar bir temel üzerinde kurulması ihracat ve ihraç pazarlarının dağılımını da belirlemektedir. Bu çerçevede ihracata yönelik ürün çeşidi sınırlı bir sayıdadır. Üstelik ölçek ekonomilerinden tam olarak yararlanılamadığı için mikro devletlerdeki ihracata dayalı uzmanlaşma dışsal şoklara karşı çok daha fazla duyarlıdır. Bu doğrultuda ihracat pazarlarının coğrafi dağılımını da benzer özelliklere sahiptir. İhracatın birkaç ülkeye yoğunlaşması veya coğrafi olarak ihracatta uzmanlaşma sonunda "Hollanda hastalığı" olarak bilinen anomaliye kadar gidebilen istikrarsız bir gelişimin göstergesidir.

İşte pazarın küçüklüğü ile üretim ve ihracatın uzmanlaşmış (yoğunlaşmış) niteliği, mini devletlerin açık-ekonomiler statüsünde olmasının temel nedenidir. Ayrıca bu niteliklere ek olarak korumacılık politikalarının genel fiyat düzeyi ile rekabetçilik üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle ithal ikamesine dayalı bir endüstrileşmenin olanaksızlığı veya sınırlılığı ortaya çıkar. Bu faktörlerin sonucunda, mini devletlerde yerli üretim ile tüketim örüntüleri

arasında ithalattan kaynaklanan belirgin bir “asimetrik” ilişki ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyimle ithalat/tüketim oranı görece yüksektir. Ticarete konu olan malların ekonomi için önemi nedeniyle dış ticaret rejiminin açık olmasını gerektirir.

Diğer taraftan ada türü mini devletlerde ortaya çıkan özel durumlar arasında uzaklık faktörüne bağlı olarak yüksek taşıma maliyetleri ile yakın (komşu) ülkelere olan bağımlılık ilişkisi sayılabilir. Küçük ada ekonomilerinin kalkınma deneyimlerinin ve başarılı performanslarının altında yatan nedenler onların turizm, off-shore bankacılık gibi alanlarda karşılaştırmalı üstünlüklerere dayalı uzmanlaşmalarıdır. Onların olumsuz özelliği olarak ileri sürülen dışsal şoklara karşı kırılabilirliği, aslında başarılı kalkınma deneyimlerinin temel nedeni olmuştur. Küçük ada ekonomilerinin turizm vb hizmet sektörlerine olan aşırı bağımlılığı, onların döviz girdilerinin temel kaynağı olduğu gibi istihdam artışı ve büyümenin dinamiği olmuştur. Dışsal şoklara karşı aşırı duyarlılık aynı zamanda makroekonomik kontrol eksikliği ile daha da yoğunlaşmaktadır. Küçük ekonomilerin dışa açıklığı makroekonomik istikrar politikalarının etkinliğinin azaltan önemli bir faktördür. Burada iki stilize olgu önem kazanmaktadır. Birincisi ihracat pazarlarında fiyat alıcı konumda bulunmaktan dolayı, yurt içi üretimin politika parametrelerine karşı duyarsız olmasıdır. İkincisi ise enflasyonun kaynağına ilişkindir. Bu ülkelerdeki enflasyon esas olarak dış fiyatlardaki hareketlenmeler nedeniyle belirlendiği için, anti-enflasyonist politikaların etkinliği büyük ölçüde azalmaktadır (Briguglio 1998).

Ülke ölçeği ve büyüme ilişkisinde, ekonomik küçüklüğün mikro devletlerin performansını etkilemediği sonucu yeniden bulunmuştur. Dünya ölçeğine bakıldığında mikro devletlerin performansını belirleyen faktörlerin sektörel uzmanlaşma ile kaynak donanımı olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle dışa açık ekonomik yapı bağlamında, finansal hizmetler ile turizm sektörlerinde uzmanlaşan mikro devletlerin büyüme performansı görece yüksektir. İmalat sanayi açısından ise hızlı büyüme gösteren ve yüksek katma değerli ürünlere yönelik mikro pazarlama stratejisine uygun yapılanma içinde bulunan mini devletler başarılı bir performans sergilemişlerdir. Ada ekonomisi olmak bütün diğer koşulların sabit kalması durumunda tek başına önemli bir faktör olarak etkili çıkmamıştır. Sonuç olarak karşılaştırılmalı üstünlüklere bağlı uzmanlaşmış/çeşitlenmiş bir strateji doğrultusundaki sektörel yapılanma ile koşulsal yakınsama mekanizması büyüme performansının temel açıklama biçimi olarak gözükmektedir (Demetriades, Al-Jebory ve Kamperis 1993).

V. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

Küçük açık ekonomilerde ekonomik faaliyetlerin düzeyi ile enflasyon oranı büyük ölçüde dünya ekonomisinin içinde bulunduğu koşullar ve konjonktür tarafından belirlenir. Dışsal şoklara karşı hassas yapılarından dolayı, kısa dönemde istikrarsız gelişim uzun dönemde ise düşük bir makroekonomik büyüme performansının ortaya çıkması teorik olarak öngörülmektedir. Bu öngörüler doğrultusunda beklenen makroekonomik pratiğin tipik biçimi dış ticaret hadlerindeki olumsuz gelişmelerdir. Bu amaca yönelik olarak küçük açık ekonomilerde uygulanan makroekonomik politikalar genel olarak aşağıdaki seçeneklerden oluşmaktadır:

- i) Para ve maliye politikaları ile enflasyonu azaltılması ve tüketim, yatırım ve kamu harcamalarının artış oranının düşürülmesi,
- ii) İhracatın teşviki, devalüasyon ve diğer gümrük vergisi uygulamalarıyla ticarete konu olan malların fiyatını, ticarete konu olmayan mallara oranla arttırarak ithal ikamesi veya ihracata yönelik olarak yerli üretim ve tüketimin yeniden yapılandırılması,
- iii) İthal gereksiniminin dış finansmanında borçlanma ve/veya döviz rezervlerinin azalması.

Bu çerçevede özellikle makro ekonomik istikrarın sağlanmasında ve dengesizliklerin giderilmesinde maliye politikaları programın merkezinde yer almaktadır (Tanzi 1982, Tanzi 1989, Tanzi and Zee 1997). Maliye politikasının temel bileşenleri arasında kamu harcamaları ile kamu gelirleri bulunmaktadır. Bilindiği gibi kamu harcamalarının genel olarak iki etkisi vardır. Bunlardan birincisi çarpan etkisi, diğeri verimlilik etkisidir. Çarpan etkisi kamu harcamalarının denge gelir düzeyi üzerindeki oransal artışını gösterirken, verimlilik etkisi ise kamu harcamaları sonucunda özel sektör sermaye birikiminin artması nedeniyle üretim olanakları eğrisinin ileriye doğru kaymasını gösterir. Özellikle gelişmiş veya büyük azgelişmiş ülkeler için geliştirilmiş olan bu standart Keynesyen etkilerin, küçük ada ekonomilerinde işleme mekanizması açıklanması gereken bir ilişkidir. Çünkü Keynesyen analizde önemli olan tüketim, yatırım, ihracat, tasarruf ve ithalat değişkenleri ile çarpan, arz esnekliği, marjinal ithalat eğilimi gibi parametrelerin değerleri ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve büyüklük ölçeğine göre farklılaşmaktadır. Küçük açık ekonomilerde hükümetler, dış piyasaların özellikleri ile yatırımcıların yeni kapasiteler yaratma konusundaki otonom kararlarının getirmiş olduğu sınırlamaları aşmak için çok fazla güce sahip değildirlir (Tisdell 1993, Cole 1993, Mead and Liedholm 1998). Küçük ülke ortamında

faaliyet gösteren hükümetlerin işlevi, toplam harcamaları kapasite ve çıktı büyümesinin belirlediği sınırlar içinde muhafaza edebilmektir.

Maliye politikaların en güçlü etkileri ise gelir akımı sürecine doğrudan enjeksiyonlar biçimindeki müdahaleleridir: Kamu harcamaları veya vergi oranlarının değiştirilmesi yoluyla harcanabilir gelirin değiştirilmesi bunun tipik bir örneğidir (Harberger 1985, Harberger 1988). Finansal sistem içindeki mali operasyonlar ile etkiler yaratma alternatifi ise en az güçlü olan maliye politikası araçları olmuştur. Toplam harcamalar içinde ithalatın payının yüksek olması nedeniyle gelir akımına enjeksiyonların ilk andaki etkisi ödemeler bilançosu üzerinde görülür. Bu bağlamda çarpan etkisinin görece küçük olması, kamu harcamalarının çıktı etkisinin düşük olmasına yol açtığı için, bu yapısal özellik nedeniyle küçük açık ekonomilerdeki ödemeler bilançosundaki dengesizlik büyümektedir. Dolayısıyla artan kamu harcamaları yoluyla ekonomik faaliyet düzeyini arttırmayı amaçlayan bir maliye politikası tam tersine bir sonuç yaratarak genel büyüme oranını küçültmektedir. Küçük ekonomilerin yukarıda belirtilen yapısal karakteristikleri özellikle açıklık faktörü nedeniyle ekonomik faaliyetlerin seviyesini yükseltmeyi hedefleyen maliye politikalarının tam tersi sonuçlar yaratması oldukça çarpıcıdır. Bu sonuçların altındaki temel faktör yapısal özelliklerdir. Bu anlamda bir mini devletin ekonomik karakteristikleri arasında üretilen ürünlerin büyük ölçüde ihraç edilmesi ve tüketilen ürünlerin de büyük ölçüde ithal edilmesi sayılmaktadır. Diğer taraftan hem üretilen hem de tüketilen ürünlerin genel olarak hizmet sektörü tarafından özellikle turizm off-shore bankacılık ve sigortacılık ile diğer vergi cenneti uygulamaları sonucunda sunulması da bir başka etkidir. Bu nedenle ihracata dayalı tipik bir mini devlet içinde toplam talebin ihracat bölümü üzerindeki kontrol gücü oldukça azdır. Benzer bir biçimde, mini devletlerdeki enflasyon olgusu da büyük ölçüde ithalat kanalıyla gerçekleştiği için bu konuda da politika otoritesinin kontrol gücü fazla değildir. Döviz kurundaki ayarlamalar yoluyla paranın değerini arttırmak, fiyatların sektörel bileşimi üzerindeki yansımaları etkileri nedeniyle enflasyon ile mücadele etmek açısından geçici bir çözümdür. Bilindiği gibi enflasyon konusunda varolan reel kontrol ise, yerli üretimi yapılan sınırlı sayıda mal ve hizmet üzerinedir (Krueger 1985).

İhracat kazançları ile ithalat fiyatları para politikasının etki alanının dışında olmasına karşın ithalatın değeri ile ödemeler bilançosundaki sermaye girişleri az da olsa para politikasının etki alanı içindedirler. İthal fiyatları konusunda fiyat alıcı konumunda bulunmalarına rağmen ithalatın hacmini etkileyerek ithalat değeri üzerinde etkili olabilirler. Benzer bir biçimde faiz oranları yerine yasal mali teşvikler ile yabancı sermaye girişleri etkilenebilirler (Caram 1993).

V.1. Küçük Açık Ekonomilerde Para Politikası: Mundell-Fleming Modeli

Bir çok mini devlet bağımsızlığını kazandıktan sonra politik gerekçelere ek olarak ekonomik anlamda para politikası araçlarını yürütebilmek amacıyla Merkez Bankalarını kurmuşlardır. Mini devletlerde para politikasının temel kurumsal otoritesi olan merkez bankaları, para arzını kontrol ederek reel ve nominal değişkenlerin etkilenmesi, bankaların bankası olarak hareket edilmesi, hükümet veya bütçe açıklarının kapatılmasına yardımcı olunması ve finansal yenilikleri içeren gelişimde önder olunması biçimindeki standart fonksiyonlarını yürütür.

Bu bölümde küçük açık ekonomilerdeki parasal mekanizmanın açıklanmasında Mundell-Fleming modelinin ada ekonomilerine uyarlanmış olan özel bir versiyonu kullanılmıştır (Khatkhate and Brock 1980). Sabit döviz kuru ve tam sermaye hareketliliğinin geçerli olduğu bir mini devletde para otoritesi para arzını arttırırsa, eşanlı olarak düşen faiz oranları ile birlikte bir yandan ithal malları ile ticarete konu olmayan mallara olan toplam talep artarken diğer taraftan düşen faiz oranları sonucunda sermaye çıkışları artar. Bunların ortak sonucu net dış varlıkların azalmasıdır: Net dış varlıklar azalırken aynı zamanda banka rezervleri de azalacağından dolayı para arzı yeniden azalacaktır. Para arzının içselleşmiş olduğu bu mekanizmada, azalan para arzına bağlı olarak faiz oranları yeniden yükselerek eski seviyesine ulaşacaktır. Görüldüğü gibi sabit döviz kuru ve tam sermaye hareketliliğinin var olduğu bir küçük açık ekonomide, genişletici para politikası etkin değildir. Çünkü mini devletin üretimi genel olarak ihracata yönelik olduğundan, para arzı arttırılırsa faiz oranları geçici bir süre düşme eğilimi içine girer. Bu aşamada döviz kuru sabit olduğu için hem sermaye çıkışı veya işçi dövizlerinde azalma gerçekleşir, hem de ithalat artar. Üstelik ticarete konu olmayan mal üretiminde ve dolayısıyla gelirden önemli bir artış sağlanmaz.

Diğer taraftan daraltıcı bir para politikasının etkileri ise genişletici para politikasına göre simetrik değildir. Bu durumda ticarete konu olmayan malların fiyatlarındaki enflasyonist eğilimi gidermek için para arzı kısılırsa faiz oranları yükselir. Bu durumda tam sermaye hareketliliği varsayımına bağlı olarak ülke içine sermaye girişi hızlanır. Sabit döviz kuru varsayımından dolayı ithalat azalır. Bu gelişmelerin ortak etkisi ise, net dış varlıkların artması yönündedir. Aynı zamanda döviz rezervlerindeki artışın parasal etkisini sterilize etmeye yönelik bir para politikası uygulanarak, ticarete konu olmayan mallardaki enflasyonist eğilim ile ihracata konu olan mallardaki maliyet artışları azaltılarak, ödemeler bilançosunda fazla yaratılabilir. Sonuç olarak sabit kur sistemi ve tam

sermaye hareketliliği varsayımları altında belirlenen bir mini-Mundell-Fleming sürecinde, para politikasının etkinliği sınırlıdır.

Mundell-Fleming analizinin diğer standart versiyonları olan “esnek kur sistemi ve tam sermaye hareketliliği” ile “sabit kur sistemi ve sermaye kontrolleri”, ada ekonomileri doğrultusunda geliştirilmiştir.³ Bu iki analitik versiyonda para politikasının etkinliğinden söz etmek olanaklıdır. Çünkü bu iki rejimde para arzı içsel değil fakat dışsaldır. Bu nedenle para politikasının etkinliği, içsel para arzı rejimi ile karşılaştırıldığında daha fazladır. Sabit kur ve sermaye kontrolü durumunda, genişletici para politikası uygulanırsa, ithalat hacmi artar fakat sermaye akımları faiz oranındaki düşmelere tepki gösteremez. Varolan işçi döviz giriş hızında ise bir azalma ortaya çıkar. Artan ithalat hacmi nedeniyle küçük açık ekonomilerin döviz rezervleri azalacaktır. Bu azalış tam sermaye hareketliliğinin varsayıldığı duruma göre daha yavaş bir hızda gerçekleşir. Böylece para politikasının ticarete konu olmayan malların üretiminde bir artış sağlama, başka bir deyimle Keynes-etkisi yaratma gücünün var olduğu söylenebilir. Para otoritesi daraltıcı para politikası uygularsa bu kez yüksek faiz oranları karşısında herhangi bir sermaye girişi olmayacak fakat işçi dövizleri girişinde artış yaşanacaktır. Ayrıca daraltıcı para politikası sonucunda ithalat hacmi küçülecek ve döviz rezervleri artacaktır. Bu artış tam sermaye hareketliliği durumuna kıyasla daha yavaş bir hızda gerçekleşeceği için, para otoritesinin sterilizasyon yapmak için elinde bulunan döviz rezervleri daha az olacaktır. Bu anlamda daraltıcı ve genişletici para politikaları arasında ihracat maliyetleri ile ticarete konu olmayan malların fiyatlarını etkileme açısından, simetrik-olmayan bir ilişki ortaya çıkmaktadır: Daraltıcı para politikası genişletici olana göre daha etkindir.

Diğer taraftan dalgalı kur rejimi ve sermayenin tam hareketliliği varsayımları altında, genişletici para politikasının sonuçları daha değişiktir. Bu tür bir makroekonomik ortamda, toplam talep yükselişi içinde ithalatın artışı ve faiz oranlarının düşmesi karşısında işçi döviz girişini azalırken aynı zamanda sermaye çıkışı gerçekleşir. Böyle döviz piyasasında küçük ülkenin ulusal parası değer kaybederken ihraç mallarının yurt içi fiyatı artar. Arz esnekliğine bağlı olarak ihracata konu olan malların yerli para cinsinden fiyatı artmış olduğu için ihracat hacmi de genişler. Başlangıçtaki genişleyici etkiye ek olarak, sonraki aşamalarda ihracatın artışına bağlı ortaya çıkan gelir yükselişi sonucunda, ticarete konu olmayan mal ve hizmetlerin üretimi de artmaya başlar. Bütün bunlara koşut olarak artan ihracat, döviz kurunu değerlendirecek ve ithalatı azaltarak başlangıç düzeyine çekecektir. Esnek kur rejimi ve sermayenin tam

³ Son teorik versiyon olan “esnek kur sistemi ve sermaye kontrolleri” uygulama olanaksızlığı nedeniyle kapsam dışı tutulmaktadır.

hareketliliği ile tanımlanan rejimde daraltıcı para politikasının sonucunda toplam talep azalacaktır. Toplam talebin bileşenleri açısından ifade edilirse, ithalat ve dış ticareti yapılmayan malların tüketimi azalacaktır. Daraltıcı para politikası ile faiz oranları yükseleceği için işçi dövizini ile yabancı sermaye girişi hızlanacaktır. Bunların bileşik etkisi, döviz piyasasında yerli paranın değerlenmesi yönündedir. Dolayısıyla ithalat ucuzlarken, ihracat da yerli para cinsinden ucuzlayacağından hacim cinsinden azalacaktır. Böylece iki farklı mekanizma ile yurt içi üretim azalacaktır: Ticarete konu olmayan malların tüketimi azalırken ihracat satışları da düşecektir. İhracat azalışı beraberinde döviz kurundaki değerlenme eğilimini tersine çevirme sonucu yaratacaktır. Genişletici ve daraltıcı para politikalarının nihai sonucu çeşitli esnekliklere bağlı olsa bile, para politikalarının ticarete konu olan malların üretimi ve fiyatları üzerinde etkili olması muhtemeldir. Hiç kuşkusuz esnek kur sisteminde ödemeler bilançosunu bir politika hedefi olmaktan çıkarmaktadır.

Bütün bunların sonucunda mini devletlerin ortak para birliği kurarak, para politikalarının etkinliğini artırma olanağı ve bunun uzantıları araştırma gündemine gelebilir. Bu konuda ileri sürülen temel görüş şöyledir: Ortak para birliğinde para politikasının etkinliği, ancak mini devletin ihracatının belirli bir kısmının birlik içindeki üye mini devletlere yapılması koşulunda geçerlidir. Eğer birlikteki ekonomiler arasında tamamlayıcılık ilişkisi varsa, bu durumda para politikasının etkinliği artar. Aksi halde sonuçlar en az bir mini devletin aleyhine olduğunda, bu uygulamada Pareto anlamında refah kaybı sözkonusudur.

V.2. Küçük Açık Ekonomilerde Merkez Bankalarının Diğer Fonksiyonları

Daha önce de belirtildiği gibi merkez bankalarının ikinci fonksiyonu "bankaların bankası" olarak kredi kurumlarının istikrarlı gelişimlerini sağlamaktır. Ekonomik konjonktür dalgalanmaları karşısında, artan veya azalan kredi gereksinimlerinin karşılanması, özellikle bu açıdan oldukça kırılgan bir yapıya sahip olan küçük açık ekonomiler için çok önemlidir. Bu nedenle bir çeşit düzleştirme veya dalgalanmanın varyansının küçültülmesi anlamına gelen bu türden düzenlemeler, makroekonomik ortamdaki belirsizliğin azaltılması ve riskten kaçınılması davranışına olanak tanımaktadır. Diğer taraftan Merkez Bankalarının bir başka fonksiyon olarak hükümetlere banker gibi danışmanlık görevi yapmaları da küçük açık ekonomilerde oldukça önemlidir. Ama bu kurumlar için daha önemlisi finansal sistemin gelişimine öncülük yapmak ve onu çeşitlendirmektir.

Genel sonuç olarak mini devletlerdeki para politikasının parasal hedefler ve reel değişkenler üzerindeki etkinliğinin oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Para politikası ancak GSYİH'nin küçük bir bölümünü meydana getiren, ticarete konu olmayan malların üretimi ve fiyatları ile tüketimi ve yatırımı yapılan malların fiyatlarını değiştirmede etkilidir. Para politikasının bu sınırlı etkisini sermaye kontrolleri veya esnek kur rejimi ile arttırmak olanaklıdır. Sabit kur sistemi içindeki bir mini devletin ekonomik hedefi, ödemeler bilançosunda denge sağlamak ise bu amaca uygun olarak para politikasının etkinliğinden söz edilebilir.

V.3. Para Politikasının Kurumsal Alt Yapısı

Mini devletlerin korunmasız ve aşırı derecede açık ekonomiler olmaları, onların merkez bankalarının tutmaları gereken döviz miktarlarının düzeyini görece yükseltmektedir. Çünkü riske karşı sakınım davranışı döviz rezervlerinin bir çeşit düzleştirme veya ihtiyat saiki doğrultusunda tutulmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda iki seçenek bulunmaktadır. Birincisi belirli düzeyde minimum döviz veya altın stoku bulundurulmalı ve para yaratılması bu kritik düzeyden itibaren tümüyle kamu borçlanması karşılığında olmalıdır. Bu seçeneğe göre merkez bankası için tam bir esneklik söz konusudur. Fakat para yaratılması mekanizmasının özgül biçimi enflasyonist eğilimleri içerdiği için oldukça riskli bir seçenektir. İkinci seçenek ise altın veya döviz standartlarında olduğu gibi dolaşımdaki parayı ödemeler bilançosundaki gelişmelere bağlayan otomatik para sistemidir. Bu sistemin bir versiyonu dolaşımdaki paranın tümüyle döviz karşılığında olmasını sağlayan para kuruludur. Diğer bir versiyonu ise yabancı dövizin yurt içinde dolaşıma sokularak ödeme aracı olarak kullanılmasıdır. Her iki alternatif biçiminin para ve çıktı arasında kararlı bir ilişkiyi betimlediği söylenebilir. Çünkü monetarist öngörülere göre otomatik para sisteminde sermaye girişleri ile yatırım ve büyüme süreci kararlı bir eğilim içine girebilir. Buna karşılık otomatik para sisteminde merkez bankalarının iradi müdahaleleri kapsam dışıdır. Yabancı paranın yurt içinde değişim aracı olarak kullanması dış ülkeye faizsiz borç niteliğinde olduğu için bu anlamda senyoraaj ve/veya enflasyon vergisi ödenmesi kaçınılmazdır. Oysa para kurulu seçeneğinde net dış varlıklardan reel bir getiri kazanmak mümkündür. Dolayısıyla bu iki seçeneğin bir ara çözümü olarak "geliştirilmiş bir para kurulu" düzenlemesi daha gerçekçi olabilir. Para kurulunun rijit yapısı yerine daha esnek uygulamalara olanak tanıyan bir yapılaşma için %100 karşılık yerine daha düşük oranlar seçilebilir.

Diğer taraftan para politikasının etkinliğini arttırmak için önerilebilecek başka bir çözüm, bir çok mini devletin oluşturduğu para birliğidir (Leith 1992).

Kaynak dağılımında etkinlik kazancı ile ölçek ekonomilerinin etkileri sonucunda verimlilik artışı, gelir ve istihdam artışı beklenen gelişmelerdir. Fakat bütün bu alternatifler için mini devletin özgül koşullarındaki fayda ve maliyetlerinin karşılaştırılması ve bu analizden sonra seçilmesi daha uygundur.

VI. SONUÇ

Son zamanlara kadar genel olarak gelişmekte olan ülkelerin kısa dönem makroekonomik analizi ve modellemesi görece az gelişmiş bir konu olmasına rağmen ana akım içinde oldukça yeni bir literatür gelişmektedir. (Taylor 1983, Agenor ve Montiel, 1999). Oysa küçük ada ekonomilerinin makroekonomik analizi henüz başlangıç aşamasındadır. Bu bağlamda küçük gelişen ülkeler ile büyük gelişen ülkelerin makroekonomik mekanizmaları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların temelinde hiç kuşkusuz küçük ülkelerin yapısal özellikleri bulunmaktadır. Küçük ülkelerin görece açık ekonomiler olması ve dışsal şoklara karşı daha hassas veya kırılğan olması bu farklılıkların temel kaynağıdır. Ama daha önemlisi küçük açık ekonomilerdeki aktif maliye politikalarının en etkili ve fakat en çok tahribat yapan politikalar olmasıdır. (Looney 1989). Görece daha muhafazakar veya ılımlı maliye politikaları belirsizliğin çok olduğu bir makroekonomik ortamdaki küçük ülkeler için rasyonel gözükmektedir.

Küçük ekonomilerdeki aşırı uzmanlaşma ve dışsal şoklara karşı korunmasızlık karşısında, makroekonomik istikrar politikalarına ek olarak yapısal dönüşüm programları da gündeme gelmektedir. Bu anlamda sektörel çeşitlenmeyi sağlamak amacıyla imalat sanayii kurma ve geliştirme girişimlerinde çeşitli mali ve yatırım teşvikleriyle korumacılık anlayışı, sınırlı iç pazar nedeniyle belirli alanlarda geçerlidir. Minimum etkin ölçeğin görece düşük üretim düzeylerinde sağlandığı konfeksiyon, ayakkabı, deri eşya ve mobilya ürünleri gibi endüstriler, alternatif yatırım alanları ve potansiyel büyüme kanallarıdır. İhracata yönelik ve endüstriyel çeşitlenmeye dayalı kalkınma stratejisi, aynı zamanda Post-Fordist "esnek uzmanlaşma" stratejisi ile bütünleştirildiği zaman, yüksek katma değerli, markalı ve kaliteli ürünlerle donatılan mikro pazarlama anlayışı, küçük ada ekonomilerindeki büyümenin motoru olacaktır.

KAYNAKÇA

- Agenor, P. and P. Montiel (1999), *Development Macroeconomics*, Princeton University Press. New Jersey.
- Armstrong, H., G. Johnes, ve J. Johnes. (1993), "The Role of Transport Costs as a Determinant of Price Level Differentials Between the Isle of Man and the United Kingdom", 1989, *World Development*, 21, 311-318.
- Armstrong, H., R.J. De Kervenoael, X. Li ve R. Read (1998), "A Comparison of the Economic Performance of Different Micro-States and Between Micro-States and Larger Countries", *World Development*, 26, 639-656.
- Briguglio, L. (1993), "The Terms of Trade and the Direction of Trade in the Maltese Economy", *World Development*, 21, 269-276.
- (1998), "Small Country Size and Returns to Scale in Manufacturing", *World Development*, 26, 507-515.
- Briguglio, L. ve J. Kaminarides (1993), "Introduction", *World Development*, 21, 193-195.
- Bertram, G. (1986), "Sustainable Development in the Pacific Micro-Economies", *World Development*, 14, 809-822.
- (1993), "Sustainability Aid and Material Welfare in Small South Pacific Island Economies", 1900-90, *World Development*, 21, 247-258.
- Caldwell, J., G. Harrison ve P. Quiggin (1980), "The Demography of Micro-States", *World Development*, 8, 953-967.
- Caram, A.R. (1993), "The Repercussions of Financial Imbalances in Suriname", *World Development*, 21, 291-299.
- Cole, R. (1993), "Economic Development in the South Pacific Promoting the Private Sector", *World Development*, 21, 233-245.
- Cook, P. ve C. Kirkpatrick (1998), "Labor Market Adjustment in Small Open Economies: The Case of Micronesia", *World Development*, 26, 845-855.
- Demetriades, P., A. Al-Jebory, ve G. Kamperis (1993), "Manufacturing Exports, Economic Growth and the Current Account in a Small Island Economy: Simulation Results from an Econometric Model for Cyprus", *World Development*, 22, 259-268.

- Dieke, P. (1993), "Tourism in the Gambia: Some Issues in Development Policy", *World Development*, 21, 277-289.
- Dommen, E. (1980), "Some Distinguishing Characteristics of Island States", *World Development*, 8, 931-943.
- Easterly, W. ve S. Rebelo (1993), "Fiscal Policy and Economic Growth: An Empirical Investigation", *Journal of Monetary Economics*, 32, 417-458.
- Faruggia, C. (1993), "The Special Working Environment of Senior Administrator in Small States". *World Development*, 21, 221-226.
- Hampton, M. (1994), "Treasure Islands or Fool's Gold: Can and Should Small Island Economies Copy Jersey?", *World Development*, 22, 237-250.
- Harberger, A.C. (1985), "Tax Policy in a Small Open Developing Economy", M. Connolly and J. McDermott (der.) *The Economic of Caribbean Basin*, içinde, Praeger, New York, 1-11.
- (1988), "Policymaking and Economic Policy in Small Developing Countries", R. Dornbusch and Helmers (der.) *Open Economy*, içinde.
- Jalan, B. (1982), "Classification of Economies by Size", B. Jalan (der.), *Problems and Policies in Small Countries*. içinde, Croom Helm, London 39-48.
- Kaminarides, J. ve E. Nissan (1993), "The Effects of International Debt on the Economic Development of Small Countries", *World Development*, 21, 227-232.
- Khatkhate, D.R. ve S. Brock (1980), "Monetary and Central Banking Problems of Mini States", *World Development*, 8, 1017-1025.
- Krueger, A. (1985), "How to Liberalize a Small Open Economy". M. Connolly and J. McDermott (der.), *The Economic of Caribbean Basin*, içinde, Praeger, New York, 12-23.
- Leith, C.J. (1992), "The Static Welfare Economics of a Small Developing Country's Membership in a Custom Union: Botswana in the Southern African Custom Union", *World Development*, 20, 1021-1027.
- Looney, R. (1989), "Macroeconomic Consequences of the Size of Third World Nations: With Special Reference to the Caribbean", *World Development*, 17, 69-83.
- Mead, D. ve C. Liedholm. (1998), "The Dynamics of Micro and Small Enterprises in Developing Countries", *World Development*, 26, 61-74.

- Milner, C. ve T. Westaway (1993), "Country Size and the Medium-term Growth Process: Some Cross Country Evidence", *World Development*, 21, 203-212.
- Selwyn, P. (1980), "Smallness and Islandness", *World Development*, 8, 945-951.
- Sofer, M. (1993), "Uneven Regional Development and Internal Labor Migration in Fiji", *World Development*, 21, 301-310.
- Streeten, P. (1993), "The Special Problems of Small Countries", *World Development*, 21, 197-202.
- Tanzi, V. (1982), "Fiscal Disequilibrium in Developing Countries", *World Development*, 12, 1069-1082.
- (1989), "Fiscal Policy Responses to Exogenous Shocks in Developing Countries", M. Blejer and K. Chu (der.), *Fiscal Policy, Stabilization and Growth in Developing Countries*, içinde, IMF, Washington.
- Tanzi, V. ve H. Zee (1997), "Fiscal Policy and Long-run Growth", *IMF Staff Papers*, 44, 179-208.
- Taylor, L. (1983), *Structuralist Macroeconomics*, New York.: Basic Books.
- Tisdell, C. (1993), "Project Appraisal, the Environment and Sustainability for Small Islands", *World Development*, 21, 213-219.
- Walsh, W. (1992), "Technology and the Competitiveness of Small Countries: Review", C. Freeman and B. Lundvall (der.) *Small Countries Facing the Technological Revolution*, içinde, Pinter Publishers, London and New York 37-65.
- Wilson, R. (1992), *Cyprus and the International Economy*, St. Martin's Press, New York.